

Videreopplæring av fosterforeldre

3. februar 2014 av Sølvi Biedilæ og Brynhildur Axelsdottir

Det er usikkert om videreopplæring av fosterforeldre har effekt på atferdsvansker og psykisk helse hos barn og ungdom i fosterhjem.

Det er høyere risiko for at barn i fosterhjem utvikler atferds- og emosjonelle problemer enn andre barn. Slike problemer kan være en påkjenning for fosterforeldrene, og kan føre til at fosterbarnet flyttes fra fosterhjemmet tidligere enn planlagt. Mangel på kompetanse hos fosterforeldrene og mangel på støtte fra barnevernet kan også føre til at barnet blir flyttet for tidlig.

En systematisk oversikt publisert i tidsskriftet *Child: care, health and development* har sett på om videreopplæring av fosterforeldre har effekt på barnets atferdsvansker, psykiske helse og stabilitet i plasseringen av barn som bor i fosterhjem. Forfatterne prøvde også å finne studier som så på effekten av videreopplæring av barnevernsarbeidere og andre som arbeider med barn i fosterhjem, men fant ingen slike studier.

Oversikten ble utarbeidet i regi av NICE (National Institute for Health and Care Excellence) og SCIE (Social Care Institute for Excellence) i Storbritannia for å utvikle felles retningslinjer for å bedre fysisk og psykisk helse hos barn og ungdom som er under omsorg utenfor hjemmet.

Kunnskapsgrunnlag

Seks studier var med i oversikten. Fem av dem var randomiserte kontrollerte studier og en var en prospektiv kohort studie. Tre av studiene var fra Storbritannia og tre fra USA. Studiene ble publisert i tidsrommet 2001-2008. Én av studiene hadde 700 deltakere, mens antallet varierte mellom 53 og 182 deltakere i de fem resterende studiene.

I tre av studiene var det en bred aldersgruppe av barn og ungdom (4-18 år). To av studiene så på tiltak for sped- og småbarn. I én av studiene var alder på barna ikke oppgitt. Gjennomsnittsalder i studiene varierte fra 17 måneder til 11 år.

Opplæringen varierte mye mellom de forskjellige studiene, både når det gjaldt innholdet, typen og omfanget av opplæringen, hvordan den ble gitt og hvem som ga opplæringen.

Innhold i opplæringen

I én studie lærte fosterforeldrene hvordan de skulle øke bruken av positiv forsterkning og redusere bruken av straff. I to studier fikk fosterforeldrene hjelp til å tolke barnets avvisende atferd, å jobbe med egne barrierer mot å yte god omsorg og å tilrettelegge for barnets utvikling av evnen til å regulere følelser. I én studie fikk fosterforeldrene opplæring basert på kognitiv atferdsterapi med fokus på å bedre forholdet mellom dem og barna. Opplæringen skulle også øke fosterforeldrenes selvtillit og selvfølelse slik at de kunne håndtere utfordrende atferd bedre. I én studie var det et opplæringsprogram som fokuserte på kommunikasjonsferdigheter og tilknytning. En annen inkludert studie ga opplæring i forståelse og håndtering av vanskelig atferd.

Organisering av opplæringen

I tre av studiene deltok fosterforeldrene i gruppediskusjoner. I fire av studiene fikk deltakerne presentasjoner. Andre tiltak var blant annet:

- øving hjemme
- interaktive øvelser
- materiale fra samlinger som deltakerne gikk glipp av ble levert hjem
- deltakelse kunne telle som et av kravene for å opprettholde godkjenning som fosterforeldre
- betaling for å delta på opplæringen

Hvem ga opplæringen

I én studie ble opplæringen gitt av sosialarbeidere. I én studie ble den gitt av psykologer. I én studie ble opplæringen gitt av både sosialarbeidere og psykologer. I én studie ble opplæringen gitt av en gruppeleder og en medarbeider. I to studier ble det ikke oppgitt hvilken faglig bakgrunn de som ga opplæringen hadde.

Omfanget av opplæringen

Studiene fra Storbritannia hadde opplæring som gikk over en kortere tidsperiode, og de hadde kun tre eller fire samlinger. Studiene fra USA hadde opplæring som gikk over en lengre tidsperiode (10-16 samlinger).

Sammenlikning

Tiltakene kontrollgruppene fikk varierte mellom studiene. I to av studiene fikk kontrollgruppene ordinært tilbud eller støtte. I to av studiene sto kontrollgruppen på venteliste for å få opplæring. I én av studiene fikk kontrollgruppen et opplæringsprogram om barns utvikling. I én av studiene var det ingen detaljer om hvilket tilbud kontrollgruppen fikk.

Hva ble målt?

Fem av studiene målte atferdsvansker. To av studiene målte psykisk helse og trivsel. Én studie målte stabilitet i fosterhjems plasseringen.

Sammenstilling av resultatene

De inkluderte studiene var så forskjellige at det ikke var mulig å slå resultatene sammen i en metaanalyse. Forfatterne har derfor kun beskrevet resultatene fra studiene.

Kvalitet på studiene

Ingen av studiene ble vurdert til å ha god kvalitet. Tre av studiene hadde lav kvalitet og tre av dem hadde middels kvalitet. Det er derfor risiko for skjevhet i de inkluderte studiene.

Resultater

Atferdsvansker

To studier av lav kvalitet rapporterte ingen forskjell på atferdsvansker. Én studie av middels kvalitet og en av lav kvalitet rapporterte mindre problematferd i gruppen som hadde fått opplæring. Én studie av middels kvalitet der deltakerne var sped- og småbarn rapporterte mer problematferd hos de yngste småbarna, men mindre problematferd hos de eldste småbarna.

Stabilitet i plasseringen

Én studie av lav kvalitet fant ingen forskjeller på stabilitet i plasseringen.

Psykisk helse

Én studie av middels kvalitet fant ingen forskjeller på psykiske problemer, selvfølelse og tilknytningstilstander. Én studie av middels kvalitet fant mer typiske mønstre av kortisolproduksjon hos barna i intervensjonsgruppen. Forfatterne av studien antydte at barn med emosjonelle vansker ofte har atypiske mønstre av kortisolproduksjon.

Hovedresultater

De tre studiene utført i USA rapporterte positiv effekt av opplæring, og de tre studiene utført i Storbritannia rapporterte ingen effekt. Studiene som viste en positiv effekt hadde lengre varighet, kortere oppfølgingsperiode og barna var yngre enn i studiene som viste ingen effekt.

Konklusjon

Denne systematiske oversikten viser at det er usikkert om videreopplæring og støtte for fosterforeldre har effekt på atferdsvansker og psykisk helse hos fosterbarn. De fant ingen dokumentasjon for effekt på stabilitet i plasseringen.

De ulike studiene hadde store forskjeller i resultatene, og det er usikkert om forskjellene skyldes typen opplæring, kulturelle forskjeller eller forskjeller hos

deltakerne. Både opplæringen, deltakerne og hvordan de målte resultatene varierte også mye. Dessuten hadde mange av de inkluderte studiene metodiske svakheter. Derfor er det usikkert hvor pålitelige resultatene er.

RBUPs KOMMENTARER

Vi vurderte kvaliteten til denne systematiske oversikten ved hjelp av sjekklisten [AMSTAR](#). Vurderingen viste at litteratursøk, studieutvalgelse og dataauthenting oppfylte definerte kvalitetskrav for en systematisk oversikt.

Begrensninger

Det er få og små studier inkludert i oversikten. Det er høy risiko for skjevheter i studiene. Dessuten er det en stor variasjon mellom studiene. Det er usikkert om resultatene fra USA og Storbritannia kan overføres til norske forhold.

Behov for mer forskning

Forfatterne av den systematiske oversikten etterlyser mer forskning. Fremtidig forskning bør rapportere mer detaljert om hvordan videreopplæringen foregår og barna som deltar i studiene. De som deltar i studiene, bør også følges opp over lengre tid. Dessuten bør det forskes på om videreopplæring av lærere, helsepersonell, barnevernsarbeidere og andre har noen effekt på barna. Det er behov for forskning i Norge.

Faktabokser

OPPSUMMERT OVERSIKT

Everson-Hock, E. S., Jones, R., Guillaume, L., Clapton, J., Goyder, E., Chilcott, J., Payne, N., Duenas, A., Sheppard, L. M., Swann, C. The effectiveness of training and support for carers and other professionals on the physical and emotional health and well-being of looked-after children and young people: a systematic review. *Child: Care, Health and Development* 2011; 38(2), 162-174. DOI: 10.1111/j.1365-2214.2011.01247.x

Publikasjonsår: 2011

Siste søkedato: 2008

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1365-2214.2011.01247.x/abstract>

PRIDE VIDEREOPPLÆRING

I Norge arrangeres PRIDE (Parents Resources Information Development Education) videreopplæring for fosterforeldre. Tilbudet er generelt lite, og bare omlag to-tre prosent av fosterhjemmene deltar på slike kurs i løpet av et år. I en evalueringsrapport fra NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring) i 2014 anbefaler de at videreopplæringsprogrammet bør gjennomgås og antakelig endres både når det gjelder innhold, dimensjonering og organisering

PRIDE GRUNNOPPLÆRING

I Norge arrangeres PRIDE (Parents Resources Information Development Education) grunnopplæring for potensielle fosterforeldre. Den gir deltakerne mulighet til å vurdere om det å være fosterhjem er noe for dem. Temaene i opplæringen er valgt ut for å hjelpe dem å sette seg inn i de utfordringene de vil stå overfor i rollen som fosterforelder.

Ordforklaringer

Utsiktede flyttinger

Fagpanelets kommentarer

[Før publisering skal sammendraget kommenteres av et fagpanel, og redigeres i henhold til kommentarene]